

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

เทศบาลตำบลคลองใหญ่
อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

(ปรับปรุงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๗)

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

เทศบาลตำบลคลองใหญ่

อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มี พื้นที่สาธารณะ สำหรับจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ได้มีสิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

กองการศึกษา เทศบาลตำบลคลองใหญ่ ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการ สืบค้นข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็น ประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบล คลองใหญ่ ต่อไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนา แก้ปัญหา เป็น ทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหลายของชาวบ้าน ดังนั้นจึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวง กว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) กล่าวว่าภูมิปัญญา เป็นความรู้ความสามารถ วิธีการ ผลงานที่คนไทยได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลิตผลที่ตั้งดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์สามารถนำมาแก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตได้และลักษณะของภูมิปัญญาที่สำคัญคือ สามารถเป็นได้ทั้งทั้งความรู้ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นองค์รวมหรือ กิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอด ของบุคคล ชุมชน และสังคม เป็นพื้นฐานสำคัญใน การมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มีลักษณะเฉพาะ หรือมี เอกลักษณ์ในตัวเอง และมี การเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ (๒๕๕๑)

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถที่ผ่านกระบวนการคิดโดยใช้ สติปัญญาของคนในท้องถิ่น มีการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งจนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือใช้เป็นแนวทางในการ ดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๒.๑ ด้านเกษตรกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกลั่นกรอง/การแปรรูป/การประมง/การป่าไม้/ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โคก หนอง นา เป็นต้น

๒.๒ ด้านหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน, งานแกะหนังตะลุง, งานทอผ้าด้วยมือ, งานเย็บปักถักร้อย, การทำหัวโขน เป็นต้น

๒.๓ ด้านอุตสาหกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิตโดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านการบริการ เช่น การทำเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิตโดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านการบริการ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป (โต๊ะ/เตียง/ตู้) การแปรรูปสิ่งต่างๆ จากยางพารา เป็นต้น

๒.๔ ด้านการแพทย์ไทย คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย (การนวดไทย/การนวดประคบสมุนไพร), การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค, การผดุงครรภ์พื้นบ้านโดยหมดตำแยของชาวไทยมุสลิม (โต๊ะบีแค) เป็นต้น

๒.๕ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวขป่า, การสืบชะตาแม่น้ำ, การทำแนวปะการังเทียม, การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

๒.๖ ด้านศิลปกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม, ประติมากรรม, นาฏศิลป์, ดนตรี, ทัศนศิลป์, คีตศิลป์, การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่น การขับร้องเพลงอีแซว, ลำตัด, ลิเก, หมอลำ, โนรา เป็นต้น

๒.๗ ด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ, ภาษาถิ่น, หนังสือ, ตำรา, ตำรับอาหาร, งานประพันธ์/บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง, เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงต่างๆ เป็นต้น

๒.๘ ด้านอื่นๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทย อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อชะลอการนำเข้าสู่ตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดจนทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่นการรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มแปรรูปอาหาร และอื่นๆ เป็นต้น

ประเพณี/วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่

อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

๑. ประเพณีวันขึ้นปีใหม่

ในอดีต วันขึ้นปีใหม่ของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงมาแล้ว ๔ ครั้งคือ ครั้งแรกถือเอาวันแรม ๑ ค่ำ เดือนอ้าย เป็นวันขึ้นปีใหม่ซึ่ง ตรงกับเดือนมกราคม ครั้งที่ ๒ กำหนดให้วันขึ้นปีใหม่ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ตามคติพราหมณ์ ซึ่งตรงกับเดือนเมษายน การกำหนดวันขึ้นปีใหม่ใน ๒ ครั้งนี้ ถือเอาทางจันทรคติเป็นหลัก ต่อมาได้ถือเอาทางสุริยคติแทน โดยกำหนดให้วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะตามชนบทยังคงยึดถือเอาวันสงกรานต์เป็น วันขึ้นปีใหม่อยู่ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ทางราชการเห็นว่าวันขึ้นปีใหม่วันที่ ๑ เมษายน ไม่สู้จะมีการรื่นเริงอะไรมากนัก สมควรที่จะฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ จึงได้ประกาศให้มืองานรื่นเริงวันขึ้นปีใหม่ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๗ ขึ้นใน กรุงเทพฯเป็นครั้งแรก การจัดงานวันขึ้นปีใหม่ที่ได้เริ่มเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ได้แพร่หลายออกไปต่างจังหวัดในปีต่อๆมา และในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ก็ได้มีการจัดงานรื่นเริงปีใหม่ทั่วทุกจังหวัด วันขึ้นปีใหม่วันที่ ๑เมษายน ในสมัยนั้นทางราชการเรียกว่า วันตรุษสงกรานต์ ต่อมาได้มีการพิจารณาเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยคณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น ซึ่งมีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นประธานกรรมการ ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่เป็นวันที่ ๑ มกราคม โดยกำหนดให้วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๔ เป็น วันขึ้นปีใหม่เป็นต้นไป

๒. งานเมาลิด

งานเมาลิดเป็นงานฉลองการเกิดของศาสดามุฮัมมัด ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๒ เดือนรอบีอุลเอาวัล ตามปฏิทินอิสลามซึ่งนับตามจันทรคติ โดยงานเมาลิดนั้นมักจะจัดในประเทศอียิปต์ และประเทศมุสลิมอื่นๆ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย อินเดีย เป็นต้น โดยในส่วนของประเทศไทยนั้นมีการจัดงานนี้มาอย่างช้านาน แต่เริ่มเป็นกิจลักษณะในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โดยใช้ชื่อว่า **งานเมาลิดสนามหลวง** ซึ่งจัดงานฉลองดังกล่าวที่ท้องสนามหลวง เพื่อสนับสนุนกิจการศาสนาอิสลามในราชอาณาจักรและได้พระราชทานเสื้อคลุมให้กับอิหม่ามในการประกอบศาสนกิจ งานเมาลิด เป็นงานที่มีการกล่าวบทสวดดีศาสดามุฮัมมัดหรือที่ชาวมุสลิมเรียกกันว่า **บَرซันญ์** ซึ่งเป็นบทกลอนอาหรับที่มีความไพเราะและมีการขอพรให้กับศาสดามุฮัมมัดหรือที่ชาวมุสลิมเรียกว่า **ซอลาวาต** นอกจากนี้ยังมีการอ่านพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานโดยชาวไทยและชาวต่างประเทศ การเผยแพร่จริยวัตรอันงดงามและเรียบง่ายของศาสดามุฮัมมัด การบรรยายทางวิชาการ แต่ที่เด่นชัดในงานนี้คือการจำหน่ายสินค้ามุสลิม อาหารฮาลาลนานาชาติ นอกจากนี้งานเมาลิดจัดว่าเป็นงานที่ชาวมุสลิมได้มีโอกาสมารวมตัวกัน

๓. ประเพณีวันสงกรานต์

แม้ เราจะถือเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ตามหลักสากล แต่ธรรมเนียมไทยยังให้ความสำคัญกับวันสงกรานต์อยู่ โดยถือเอาเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามแบบไทย ดังนั้นเมื่อใกล้ถึงวันสงกรานต์การเตรียมทำความสะอาดอาคารบ้านเรือน และเตรียมข้าวของที่จะทำบุญตักบาตรชาวบ้านจะนำดอกไม้ธูปเทียนไปบูชา แล้วเอาน้ำอบไปประพรมที่องค์พระ เพื่อความเป็นสิริมงคล บางแห่งมีการอัญเชิญพระพุทธรูปแห่แหนไปรอบๆหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้สรงน้ำกันอย่างทั่วถึงหรือจะอัญเชิญพระพุทธรูปจาก หิงบูชานในบ้านมาทำพิธีสรงน้ำกันในหมู่ญาติพี่น้องก็ได้ ชาวบ้านจะไปชุมนุมกันที่วัด นิมนต์พระในวัดมายังสถานที่ประกอบพิธี การรดน้ำควรรดที่มีมือของท่าน ไม่ควรตักรดเหมือนกับเป็นการอาบน้ำจริง ๆ เพราะพระสงฆ์ถือเป็นเพศที่สูงกว่าคนธรรมดาทั่วไป น้ำที่ใช้ต้องเป็นน้ำฝนหรือน้ำสะอาดผสมน้ำอบไทย เมื่อสรงน้ำแล้วพระท่านก็จะให้ศีลให้พรเพื่อความเป็นสิริมงคล

การรดน้ำคำหัวขอพรญาติผู้ใหญ่และผู้ที่เราเคารพนับถือ การรดน้ำผู้ใหญ่ หากกระทำการเองในบ้าน ลูกหลานจะเชิญพ่อแม่

ป่วยตาย ญาติผู้ใหญ่ มานั่งในที่จัดไว้ แล้วนำน้ำอบน้ำหอมผสมน้ำมรดให้ท่าน อัจรดที่มือหรือรดทั้งตัวไปเลยก็มีในระหว่างที่รดน้ำท่านก็ให้พรแก่ลูกหลาน เสร็จพิธีแล้วจึงผลัดนุ่งผ้าใหม่ที่ลูกหลานจัดเตรียมไว้ให้ เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ จะเสื่อผ้าและผ้าขาวม้าไปมอบให้ด้วย การรดน้ำส่วนใหญ่มักรดที่มือ ขอศีลขอพร เป็นการแสดงความเคารพผู้มีอาวุโสและผู้มีพระคุณตามธรรมเนียมอันดีของไทย บางหมู่บ้านอาจเชิญคนแก่คนเฒ่ามารวมกัน แล้วให้ลูก ๆ หลาน ๆ ทำพิธีรดน้ำขอพร ซึ่งเป็นประเพณีอันดีงามที่ควรช่วยกันส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้

๔. ประเพณีจัดงานเดือนรอมฎอน

รอมฎอน เป็นเดือนศักดิ์สิทธิ์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและถือเป็นเดือนแห่งการอุทิศร่างกายและจิตวิญญาณให้แก่พระผู้เป็นเจ้า และยังเป็นหนึ่งในธรรมเนียมมุสลิมไม่กี่ประการที่เป็นที่คุ้นเคยของประชาชนต่างศาสนาเป็นอย่างดี ในฐานะเทศกาลถือศีลอด ซึ่งชาวมุสลิมทุกคนจะไม่รับประทานอาหารและเครื่องดื่มใด ๆ ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกดินเพื่อเป็นการฝึกความอดทน และเห็นใจผู้ที่ยากจน และขาดโอกาสทางสังคม ตลอดช่วงเวลาเดือนรอมฎอนซึ่งกินเวลา ๒๙-๓๐ วัน หลังดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ชาวมุสลิมจะปฏิบัติศาสนกิจเพื่ออัลเลาะห์ ด้วยการอดอาหาร เครื่องดื่ม รวมทั้งงดเว้นจากการร่วมประเวณี และต้องเข้มงวดระมัดระวังตนเองไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งต้องห้ามของศาสนา และการกระทำในสิ่งที่ไร้สาระ รวมทั้งไม่กระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อคำสั่งของพระผู้เป็นเจ้า

๕. ประเพณีฮารีรายอ

วันอีด อาจหมายถึง

อีดิลฟิฏร် ภาษามลายูปัตตานีเรียก **ฮารีรายอปอซอ** มุสลิมภาคกลางเรียก **วันอีดเล็ก** จัดขึ้นในวันที่ ๑ เดือนเชาวาล

อีดิลอฎฮา ภาษามลายูปัตตานีเรียก **ฮารีรายอฮัจยี** มุสลิมภาคกลางเรียก **วันอีดใหญ่** จัดขึ้นในวันที่ ๑๐ เดือนซุลฮิจญะฮ์

อีดิลฟิฏร် ถูกริเริ่มโดยศาสนาฮัมมัด ตามรายงานในบางอะดิษ เทศกาลนี้ถูกจัดขึ้นที่มะดีนะฮ์ หลังจากฮัมมัดอพยพออกจากมักกะฮ์ อะนัส อิบน์ มาลิก รายงานว่า เมื่อท่านศาสดามาถึงมะดีนะฮ์ ท่านเห็นผู้คนฉลองในสองวันนั้นด้วยนันทนาการและความรื่นเริง ดังนั้น ท่านศาสดาได้เปลี่ยนสองวันแห่งเทศกาลไปเป็นสิ่งที่ดีกว่า คือ: อีดิลฟิฏร် กับอีดิลอฎฮา ตามธรรมเนียม อีดิลฟิฏร်เริ่มในตอนดวงอาทิตย์ตกในคืนที่สองดวงจันทร์เสี้ยว ถ้าไม่มีการเห็นดวงจันทร์ในวันที่ ๒๙ ของเดือนเราะมะฎอน (อาจเพราะเมฆบังหรือท้องฟ้าสว่างเกินเมื่อดวงจันทร์ขึ้น) วันอีดก็จะฉลองในวันถัดไป อีดิลฟิฏร်จะมีการฉลอง ๑-๓ วัน ขึ้นอยู่กับประเทศ เป็นเรื่องต้องห้ามที่จะถือศีลอดในวันอีด และมีละหมาดเฉพาะของวันนี้ ตามความจำเป็นในการบริจาค เงินจะถูกบริจาคแก่คนยากจนและคนที่ควรได้เงินบริจาค (*ชะกาตฟิฏเราะฮ์*) ก่อนละหมาดอีด

อีดิลอฎฮา หรือ **อีด กุรบ่าน** ภาษามลายูปัตตานีเรียก **ฮารีรายอฮัจยี** และไทยมุสลิมภาคกลางเรียก **วันอีดใหญ่** เป็นที่รู้จักในชื่อว่า "**เทศกาลเชือดพลี**" คือวันหยุดอิสลาม อันที่สองที่ฉลองทั่วโลก (อีกอันคืออีดิลฟิฏร်) เพื่อยกย่องอิบรอฮีมที่จะเชือดพลีลูกชายของท่าน เพื่อทำตามคำสั่งของอัลลอฮ์ แต่ก่อนที่จะอิบรอฮีมเชือดพลีลูกชายของตนเอง พระองค์ให้ท่านเชือดแกะแทน โดยจะถูกแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งให้คนจนและคนที่ต้องการ อีกส่วนให้เก็บที่บ้าน และส่วนที่สามเอาไปแจกให้กับญาติ ตามปฏิทินอิสลาม *อีดิลอฎฮา* อยู่ในวันที่ ๑๐ ซุลฮิจญะฮ์ และมีระยะเวลาสามวัน จุดประสงค์ของกุรบ่านหรือเชือดพลีไม่ได้เป็นการทำให้เลือดไหลเพื่อให้อัลลอฮ์พอใจ แต่เป็นการเชือดพลีสิ่งที่มีชีวิตที่รักมากที่สุด เพื่อแสดงถึงความจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ เป็นข้อบังคับที่จะต้องแบ่งเนื้อที่ผ่านการเชือดพลีไปเป็นสามส่วน - สำหรับครอบครัว, สำหรับญาติกับผองเพื่อน และสำหรับคนยากจน

๖. ประเพณีวันเข้าพรรษา

การเข้าพรรษา เป็นพุทธบัญญัติ ซึ่งพระภิกษุทุกรูปจะต้องปฏิบัติตาม หมายถึง การอธิษฐานอยู่ประจำที่ ไม่เที่ยวจาริกไปยังสถานที่ต่างๆ เว้นแต่มีกิจจำเป็นจริง ๆ ช่วงจำพรรษาจะอยู่ในช่วงฤดูฝนคือแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึง ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี ดังนั้น วันเข้าพรรษา หมายถึง วันที่พระภิกษุในพระพุทธศาสนาอธิษฐานอยู่ประจำในวัด หรือเสนาสนะที่คุ้มแดดคุ้มฝนได้แห่งหนึ่งไม่ไปค้างแรมในที่อื่น ตลอด ๓ เดือนในฤดูฝน

การบำเพ็ญกุศลเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษานี้ยังมีประเพณีสำคัญอยู่ ๒ ประเพณี ควรนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

๖.๑ ประเพณีแห่เทียนพรรษา

ประเพณีนี้คงเกิดขึ้นจากความจำเป็นที่ว่าสมัยก่อนยังไม่มีไฟฟ้าใช้กันดังปัจจุบัน เมื่อพระสงฆ์จำพรรษารวมกันมาก ๆ ก็จำเป็นต้องปฏิบัติกิจวัตรเช่น การทำวัตรสวดมนต์เข้ามิดและตอนพลบค่ำ การศึกษาพระปริยัติธรรมกิจกรรมเหล่านี้ล้วนต้องการแสงสว่างโดยเฉพาะ แสงสว่างจากเทียนที่พระสงฆ์จุดบูชาพระรัตนตรัยและเพื่อต้องการใช้แสงสว่างโดยตรงด้วยเหตุนี้พุทธศาสนิกชนจึงนิยมหล่อเทียนต้นใหญ่ กะว่าจะจุดได้ตลอดเวลา ๓ เดือนไปถวายพระภิกษุในวัดใกล้ ๆ บ้านเป็นพุทธบูชา เทียนดังกล่าวเรียกว่า เทียนจำนำพรรษา ก่อนจะนำเทียนไปถวายนี้ ชาวบ้านมักจัดเป็นขบวนแห่แหกันไปอย่างเอิกเกริกสนุกสนานเรียกว่าประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษาดังขอสรุปเนื้อหาจากหนังสือนางนพมาศ ดังนี้

เมื่อถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ทั้งทหารบกและทหารเรือก็จัดขบวนแห่เทียนจำนำพรรษา ทั้งใส่คานหาบไปและลงเรือประดิษฐานอยู่ในบุษบกทองคำประดับธงทิว ตีกลอง เป่าแตรสังข์ แห่ไป ครั้นถึงพระอารามแล้วก็ยกต้นเทียนนั้นเข้าไปถวายในพระอุโบสถหอพระธรรม และพระวิหารจุดตามให้สว่างไสวในที่นั้นๆ ตลอด ๓ เดือน ดังนี้ทุกพระอาราม ในวัดราษฎร์ทั้งหลาย ก็มีพิธีทำนองนี้ทั่วพระราชอาณาจักร ปัจจุบัน ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษานี้ยังถือปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป บางจังหวัด เช่น อุบลราชธานี ถือให้เป็นประเพณีเด่นประจำจังหวัดตนได้จัดประดับตกแต่งต้นเทียนใหญ่ๆ มีการประกวดแข่งขันแล้วแห่แห่น ไปถวายตามวัดต่าง ๆ

๖.๒ ประเพณีถวายผ้าอาบน้ำฝน

การถวายผ้าอาบน้ำฝนนี้ เกิดขึ้นแต่สมัยพุทธกาล คือ มหาอุบาสิกา ชื่อว่า วิสาขาได้ทูลของพระบรมพุทธานุญาตให้พระสงฆ์ ได้มีผ้าอาบน้ำสำหรับผลัดเปลี่ยนเวลาสรองน้ำฝนระหว่างฤดูฝน นางวิสาขาจึงเป็นสตรีคนแรกที่ได้ถวายผ้าอาบน้ำฝนแด่พระสงฆ์ ด้วยเหตุนี้ เมื่อถึงวันเข้าพรรษา พุทธศาสนิกชน ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยราชธานี จึงนิยมนำผ้าอาบน้ำฝนไปถวายผ้าอาบน้ำฝนถวายพระสงฆ์ผู้จะอยู่พรรษา พร้อมกับอาหารและเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ แม้ในปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนไทยก็คงยังปฏิบัติกิจกรรม อย่างนี้อยู่บางวัดมีการแจกกฐีกานเวลา ประกอบพิธีถวายผ้าอาบน้ำฝน (วัสสิกสาฎก) หรือ ผ้าจำนำพรรษาและเครื่องใช้อื่นๆ ณ ศาลาบำเพ็ญกุศลของวัดใกล้บ้าน

๗. ประเพณีวันออกพรรษา

วันออกพรรษา คือ วันที่สิ้นสุดระยะเวลาการจำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน (นับตั้งแต่วันเข้าพรรษา) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "วันมหาปวารณา" คำว่า "ปวารณา" แปลว่า "อนุญาต" หรือ "ยอมให้" ในวันออกพรรษานี้พระสงฆ์จะประกอบพิธีทำสังฆกรรม เรียกว่า **มหาปวารณา** เป็นการเปิดโอกาสให้ภิกษุว่ากล่าวตักเตือนกันได้ เพราะในระหว่างเข้าพรรษาพระสงฆ์บางรูปอาจมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข การให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนได้ ทำให้ได้รู้ข้อบกพร่องของตน และยังเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยซึ่งกันและกันด้วย

๗.๑ ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ

เป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงสู่โลกหลังจากเสด็จขึ้นไปจำพรรษาอยู่ในดาวดึงส์ถ้ำนาคปรก และแสดงอภิธรรมเทศนาโปรดพระมารดาในเทวโลกนั้นมาตลอดเวลา ๓ เดือน เมื่อถึงวันมหาปวารณา คือวันสุดท้ายของการอยู่จำพรรษา จึงเสด็จมายังโลกมนุษย์โดยเสด็จมาทางบันไดสวรรค์ลงที่ประตูเมืองสังกัสสะ อันตั้งอยู่เหนือกรุงสาวัตถี วันที่เสด็จลงจากเท

วโลกนั้นเรียกกันว่า “วันเทโวโรหณะ” ตรงกับวันมหาปวารณาเพ็ญเดือน ๑๑ วันนั้นถือกันว่าเป็นวันบุญกุศล ที่สำคัญวันหนึ่งของพุทธบริษัท โบราณเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันพระเจ้าเปิดโลก” วันรุ่งขึ้นจากวันนั้นเป็นวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ จึงมีการทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ กันเป็นการใหญ่ เพื่อเฉลิมฉลองการเสด็จลงจากเทวโลกของพระพุทธเจ้าโดยพุทธบริษัท ได้พร้อมใจกันใส่บาตรแด่พระสงฆ์ที่อยู่ทั้งหมดในที่นั้นกับทั้งพระพุทธรูปด้วยโดยไม่ได้นัดหมายกันมาก่อนภัตตาหารที่ถวายในวันนั้นส่วนใหญ่เป็นเสปียงกรัง ของตนตามมีตามได้ ปรากฏได้มีการใส่บาตรในวันนั้นแออัดมาก ผู้คนเข้าไม่ถึง พระสงฆ์จึงเอาข้าวสาลีของตนหอบ้าง ทำเป็นปิ่นๆ บ้างแล้วโยนเข้าถวายพระ นี่เองจึงเป็นเหตุหนึ่งที่นิยมทำข้าวต้มลูกโยน เป็นส่วนสำคัญของการตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นประเพณีว่าถึงวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ (บางแห่งก็ทำในขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑) ทุกๆ ปี ควรทำบุญตักบาตรให้เหมือนครั้งดั้งเดิมเรียกว่า **ตักบาตรเทโวโรหณะ** จนทุกวันนี้

๗.๒ ประเพณีลากพระ

เป็นประเพณีทำบุญในวันออกพรรษา ปฏิบัติตามความเชื่อว่า เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพระมารดา เมื่อครบพรรษาจึงเสด็จกลับมาয়โลกมนุษย์ พุทธศาสนิกชนไปรับเสด็จ แล้วอัญเชิญพระพุทธเจ้าประทับบนบุษบกแล้วแห่แหน

การลากพระ

ใช้เชือกแบ่งผูกเป็น ๒ สาย เป็นสายผู้หญิงและสายผู้ชาย โดยใช้โพน ช้อง ระฆัง เป็นเครื่องตีให้จังหวะเร้าใจ

ในการลากพระคนลากจะเบียดเสียดกันสนุกสนานและประสานเสียงร้องบทลากพระเพื่อผ่อนแรง

ตัวอย่างบทร้องที่ใช้ลากพระสร้อย :

อีสาระพาเอโล เอโล

ไอ้ไทรกลมกลม ห้วนมสาวสาว

ไอ้ไทรยาวยาว สาวสาวชอบใจ

๗.๓ ประเพณีถวายผ้ากฐินทาน

เป็นประเพณีที่สำคัญของพุทธศาสนิกชนอย่างหนึ่ง นิยมทำกันตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ ไปจนถึงกลางเดือน ๑๒ (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ - วันลอยกระทง) คำว่า **กฐิน** แปลว่า ไม้สะดึง คือกรอบไม้ชนิดหนึ่งสำหรับชิงผ้าให้ตึง สะดวกแก่การเย็บ ในสมัยโบราณเย็บผ้าต้องเอาไม้สะดึงมาชิงผ้าให้ตึงเสียก่อน แล้วจึงเย็บ เพราะช่างยังไม่มีเครื่องมือเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ และเครื่องมือในการเย็บก็ยังไม่เพียงพอ เหมือนจักรเย็บผ้าในปัจจุบัน การทำจีวรในสมัยโบราณจะเป็นผ้ากฐินหรือแม้แต่จีวรอันมิใช่ผ้ากฐิน ถ้าภิกษุทำเอง ก็จัดเป็นงานเอิกเกริกทีเดียว เช่น ตำนานกล่าวไว้ว่า การเย็บจีวรนั้น พระเถรานุเถระต่างมาช่วยกัน เป็นต้นว่า พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ แม้สมเด็จพระบรมศาสดาก็เสด็จลงมาช่วย ภิกษุสามเณรอื่น ๆ ก็ช่วยชวนช่วยในการเย็บจีวร อุบาสกอุบาสิกาที่จัดหาน้ำดื่มเป็นต้น มาถวายพระภิกษุสงฆ์ มิ่งมงคลพระสัมมาสัมพุทธะเป็นประธาน โดยนัยนี้ การเย็บจีวรแม้โดยธรรมดา ก็เป็นการต้องช่วยกันทำหลายผู้หลายองค์ (ไม่เหมือนในปัจจุบัน ซึ่งมีจีวรสำเร็จรูปแล้ว)

๘. ประเพณีวันสารทเดือนสิบ

ประเพณีทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว ในเดือน ๑๐ เป็นสองวาระคือ วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๐ ครั้งหนึ่ง และวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ อีกครั้งหนึ่ง โดยถือคติว่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่ต้องตกนรก หรือเรียกว่าเปรตนั้น จะได้รับอนุญาตให้มาพบกับญาติของตนในเมืองมนุษย์ได้ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ และกลับไปสู่นรกดังเดิม ในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ดังนั้น จึงมีการทำบุญในสองวาระ ดังกล่าวนี้นี้ แต่ส่วนใหญ่ทำวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เพราะมีความสำคัญมากกว่า ซึงเปรตหรือตังเปรตนั้น เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำบุญ กล่าวคือ เมื่อจัดหมรับ ยกหมรับไปถวายพระภิกษุแล้วจะเอาอาหารที่จัดไว้ ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหากไปจัดตั้งไว้

ให้เปรต โดยมากเป็นอาหารที่ผู้ล่วงลับไปแล้วชอบในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่ที่ขาดไม่ได้ก็คือขนม ๕ อย่าง คือ ขนมพอง โดยหมายถึงจะให้แพฟอง ล่องลอยพาบรรพชนล่วงข้ามสังสารวัฏ, ขนมลา ให้เป็นแพพรรณเครื่องนุ่งห่ม, ขนมกง หรือ บางทีก็ใช้ขนมไข่ปลา ให้เป็นเครื่องประดับ, ขนมดีซำ ให้เป็นเบี้ยไว้ใช้สอย และขนมบ้า ให้บรรพชนใช้เป็นลูกสะบ้าสำหรับเล่นรับสงกรานต์ ประเพณีทำบุญตายาย หรือประเพณีรับ-ส่งตายาย โดยถือคติว่า ญาติที่ล่วงลับไปแล้วกลับมาเยี่ยมลูกหลานในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ และกลับนรกตามเดิมในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ แต่มีบางแห่งถือว่าญาติที่ล่วงลับไปแล้วเหล่านี้เป็นตายาย เมื่อท่านมาก็ทำบุญรับ เมื่อท่านกลับก็ส่งกลับ จึงเรียกประเพณีดังกล่าวนี้ว่า ทำบุญตายาย

๙. ประเพณีลอยกระทง

เป็นพิธีอย่างหนึ่งที่มีจะทำกันในคืนวันเพ็ญ เดือน ๑๒ หรือวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ อันเป็นวันพระจันทร์เต็มดวง และเป็นช่วงที่น้ำหลากเต็มตลิ่ง โดยจะมีการนำดอกไม้ ธูป เทียนหรือสิ่งของใส่ลงในสิ่งประดิษฐ์รูปต่างๆ ที่ไม่จมน้ำ เช่น กระทง เรือ แพ ดอกบัว ฯลฯ แล้วนำไปลอยตามลำน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์ และความเชื่อต่างๆ กัน ประเพณีลอยกระทง มิได้มีแต่ในประเทศไทยเท่านั้น ในประเทศจีน อินเดีย เขมร ลาว และพม่า ก็มีการลอยกระทงคล้ายๆ กับบ้านเรา จะต่างกันบ้าง ก็คงเป็นเรื่องรายละเอียด พิธีกรรม และความเชื่อในแต่ละท้องถิ่น แม้แต่ในบ้านเราเอง การลอยกระทง ก็มาจากความเชื่อที่หลากหลายเช่นกัน

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

๑. ด้านเกษตรกรรม

ที่	ชื่อ - สกุล	ประเภท	ที่อยู่
๑.	นางสุนันทา อุทัยรังษี	เกษตรทฤษฎีใหม่	หมู่ที่ ๑ ต.คลองใหญ่
๒.	นายพงษ์เทพ อุทัยรังษี	เกษตรผสมผสาน	หมู่ที่ ๘ ต.คลองใหญ่
๓.	นายวิศิษฐ์ หนูเสน	เกษตรทฤษฎีใหม่	หมู่ที่ ๑ ต.คลองใหญ่
๔.	นายสนั่น วิทยาประเสริฐ	เกษตรอินทรีย์,ปศุสัตว์	หมู่ที่ ๕ ต.คลองใหญ่
๕.	นายวิรุณ วิทยาประเสริฐ	เกษตรผสมผสาน	หมู่ที่ ๘ ต.คลองใหญ่

๒. ด้านหัตถกรรม

ที่	ชื่อ - สกุล	ประเภท	ที่อยู่
๑.	นางอารมณี คงนิล	หัตถกรรม	๖๘ หมู่ที่ ๗ ต.คลองใหญ่
๒.	นางจำนนท์ พรหมมณี	หัตถกรรม	๗ หมู่ที่ ๗ ต.คลองใหญ่
๓.	นายจัด ยกรัง	หัตถกรรม	๑๖ หมู่ที่ ๘ ต.คลองใหญ่
๔.	นางสาวเพียงดาว อินทร์ชุมนุม	หัตถกรรม	หมู่ที่ ๑ ต.คลองใหญ่
๕.	นางสาวมาริษา หลีหมัด	หัตถกรรม	๑๐๓ ม.๑๐ ต.คลองใหญ่

๓. ด้านอุตสาหกรรม

ที่	ชื่อ - สกุล	ประเภท	ที่อยู่
๑.	นางมณฑนา คงประพันธ์	เครื่องแกงปักษ์ใต้	๔๔ หมู่ที่ ๑๐ ต.คลองใหญ่
๒.	นายอับดุลกอณี หลำชู	เครื่องแกงโหล๊ะบ้า	หมู่ที่ ๔ ต.คลองใหญ่

๔. ด้านการแพทย์ไทย

ที่	ชื่อ - สกุล	ประเภท	ที่อยู่
๑.	นางโชคดี ไพชำนาญ	นวดแผนไทย	๔ หมู่ที่ ๒ ต.คลองใหญ่
๒.	นางหย๊ะ ทังผอม	แพทย์แผนไทย	๑๒๖ หมู่ที่ ๓ ต.คลองใหญ่
๓.	นางกัลยา ศรีสว่าง	พืชสมุนไพร	๑๕๓ หมู่ที่ ๔ ต. คลองใหญ่

๔.	นางน้อย กิจท้าย	แพทย์แผนไทย	๑๒๖/๑ หมู่ที่ ๕ ต.คลองใหญ่
๕.	นางบัว รัตนานุกูล	แพทย์แผนไทย	๓๙๔ หมู่ที่ ๘ ต.คลองใหญ่
๖.	นางจับ ยกรัง	นวดแผนไทย	๑๖ หมู่ที่ ๘. ต.คลองใหญ่

๕. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่	ชื่อ - สกุล	ประเภท	ที่อยู่
๑.	นายฤทธิศักดิ์ หวานแก้ว	การจัดการสิ่งแวดล้อม	หมู่ที่ ๑๐ ต.คลองใหญ่
๒.	นายธงชัย แก้วหนูนวล	การจัดการสิ่งแวดล้อม	หมู่ที่ ๗ ต.คลองใหญ่

๖. ด้านศิลปกรรม

ที่	ชื่อ - สกุล	ประเภท	ที่อยู่
๑.	นางเอียด รอดหน่วย	ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี	๑๑๓ หมู่ที่ ๖ ต.คลองใหญ่
๒.	นายสาโรจน์ เทพชนะ	โปงลาง	หมู่ที่ ๗ ต.คลองใหญ่
๓.	นายเทื่อม รัตนานุกูล	ดนตรีไทย	๒๐๓ หมู่ที่ ๘ ต.คลองใหญ่
๔.	นางเนือง พุทธพรอภิบาล	ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี	๓๓/๑ หมู่ที่ ๘ ต.คลองใหญ่

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม

ที่	ชื่อ - สกุล	ประเภท	ที่อยู่
๑.	นายฤทธิศักดิ์ หวานแก้ว	พิธีกร	หมู่ที่ ๑๐ ต.คลองใหญ่

๘. ด้านอื่นๆ

ที่	ชื่อ - สกุล	ประเภท	ที่อยู่
๑.	นางเพลิน ไชยแข่ง	คหกรรม(ขนมไทย)	๖๒/๔ หมู่ที่ ๕ ต. คลองใหญ่
๒.	นางสุทธิรัตน์ ศรีชูทอง	แปรรูปผลไม้พื้นบ้าน	๔๖ หมู่ที่ ๖ ต.คลองใหญ่
๓.	นางจำรัส หนูเสน	ขึ้นแปลเด็ก/ปัดยาร	หมู่ที่ ๑ ต.คลองใหญ่

ปรับปรุงข้อมูล เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๗